

Головними завданнями товарознавчої експертизи є: визначення належності товарів (надалі — товарна продукція) до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері (вид, сорт, артикул, марка, модель, розмір, комплектність тощо); визначення якісних змін товарної продукції; визначення причин якісних змін товарної продукції (мають виробничий характер, виникли при транспортуванні, зберіганні, у процесі експлуатації); установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника; визначення вартості товарної продукції, у т.ч. з урахуванням часткової втрати її товарних якостей у зв'язку з експлуатаційним зношенням і пошкодженнями від впливу зовнішніх факторів; визначення відповідності упакування і транспортування, умов і строків зберігання товарної продукції до вимог чинних правил.

Така загальна структура і основні напрямки діяльності лабораторій і секторів Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз.

Література

1. *Про судову експертизу*: Закон України від 25 лютого 1994 р. // Судові експертизи в Україні. — К., 2002. — С. 5–10; *Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу»*: Закон України від 9 вересня 2004 р. № 1992-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 1. — Ст. 14.
2. *Інструкція про призначення та проведення судових експертиз*: Затв. наказом Міністра юстиції України від 8 жовтня 1998 р. // Судові експертизи в Україні. — К., 2002. — С. 29–39.

УДК 343.985:343.343.6(477)

І. Б. Похила

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ УСТАНОВЛЕННЮ, У СПРАВАХ ПРО НЕЗАКОННЕ ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

В останні роки набувають поширення випадки незаконного переправлення через державний кордон як громадян України, так і іноземних громадян, котрі з тих чи інших причин перебували на території нашої держави. В основному це вихідці з країн Азії, Африки та СНД, які легально чи нелегально потрапляють до України, а далі намагаються незаконним шляхом потрапити до країн Західної Європи.

Розслідування таких злочинів викликає чимало труднощів, що зумовлюється організованим характером і конспірацією злочинних дій, знаннями злочинцями особливостей та недоліків у системі охорони й перетинання державного кордону, зокрема на окремих його ділянках, місцях пропуску тощо.

У той же час методика розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України як у цілому, так і стосовно її окремих положень, у криміналістичній літературі не розроблена. Це, безперечно, стоїть на заваді

суттєвого поліпшення процесу повного і всебічного розкриття зазначеного виду злочинів.

При розробленні методики розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон перш за все необхідно з'ясувати питання стосовно визначення кола обставин, що підлягають установленню у справах по вказаних злочинах. Як підкреслюється в літературі, розроблення окремих методик розслідування повинна починатися з визначення кола завдань і обставин, що підлягають установленню [1; 2]. Це зумовлено тим, що визначення обставин, що підлягають доказуванню, дозволяє обрати правильний напрямок розслідування, з'ясувати обсяг необхідних для розкриття таких злочинів фактичних даних, забезпечити цілеспрямованість, повноту і всебічність розслідування [3; 4].

Використовуючи пропозицію В. В. Тіщенка щодо групування обставин, що підлягають установленню [5], можна виділити чотири групи обставин, які властиві незаконному переправленню через державний кордон України. Це обставини, що характеризують: 1) подію злочину; 2) особистість злочинців; 3) осіб, яких переправляють через кордон; 4) спосіб установлення зв'язку між суб'єктом злочину і особами, котрих переправляють через кордон.

Розглянемо зазначені групи обставин.

А. Обставини, що характеризують подію злочину.

1. Факт незаконного переправлення або спроби переправлення певних осіб через державний кордон України. Відповідно до ст.1 Закону України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. державним кордоном є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України — суші, вод, надр, повітряного простору. Незаконність переправлення через кордон виражається в забезпеченні умов або в безпосередньому переправленні через державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску через державний кордон, але без відповідних документів та без дозволу відповідних органів державної влади. Саме переправлення може здійснюватися шляхом переведення, перевезення тим чи іншим транспортним засобом, використання плавальних засобів чи споряджень тощо.

2. Треба з'ясувати, в якій формі здійснювалось переправлення через державний кордон, про що йдеться в ч. 1 ст. 332 Кримінального кодексу України: 1) організація незаконного переправлення; 2) керівництво незаконним переправленням; 3) сприяння його вчиненню.

Організація незаконного переправлення через державний кордон полягає у плануванні здійснення такого переправлення, підшуканні місць перетинання кордону, установлення корумпованих зв'язків із певними посадовими особами, створення й використання необхідних умов, підроблення документів тощо.

Керівництво виявляється у здійсненні розпоряджень щодо організації й виконання переправлення, прийнятті відповідних рішень, постановлення конкретних завдань, розпорядження стосовно дій учасників злочину, а також відносно дій і поведінки осіб, котрі переправляються через державний кордон.

Сприяння вчиненню переправлення осіб через кордон може полягати в наданні порад, вказівок, рекомендацій, засобів або усуненні перешкод. Таке спри-

яння може виявлятися у визначенні найбільш зручних маршрутів перетинання кордону, обладнанні у транспортному засобі сховищ для розміщення осіб, давання порад щодо найбільш слушного часу перетинання кордону тощо [6].

3. Механізм злочину, тобто характер дій, що були спрямовані на незаконне переправлення через державний кордон України, включаючи зміст підготовки, учинення та приховування цього злочину, використані знаряддя і засоби, особливості взаємодії всіх його учасників в хронологічній послідовності.

4. Обставинку злочину: час, протягом якого здійснювалася підготовка та переправлення через державний кордон, місця всіх вказаних подій (де зустрічалися зацікавлені сторони, де саме особи збиралися або здійснили спробу незаконного перетинання кордону) та інші умови, за яких чинився зазначений злочин, у тому числі факти використання корумпованих зв'язків із конкретними службовими особами тощо.

5. Слід установити, чи не було в діях злочинців ознаки повторності, що створює кваліфікаційну обставину (ч. 2 ст. 332 КК України).

Б. Обставини, що характеризують винних осіб.

1. Хто організовував переправлення через кордон, керував ним чи сприяв його здійсненню: прізвище, ім'я та по батькові, вік, сімейний стан, місце роботи (в тому числі, чи не є він службовою особою, як пов'язане місце його роботи зі злочинними діями зазначеного спрямування), наявність або відсутність судимості, зокрема за такий же злочин.

2. Однією чи кількома особами було вчинено злочин, за попередньою змовою чи організованою групою. В останніх випадках повинна бути встановлена роль кожного з учасників угруповання.

3. Форма вини, мотив і мета злочину. Незаконне переправлення через державний кордон вчинюється з прямим умислом [7]. Мотивом здебільшого є корисливість. Слід установити, за яку винагороду, у якому розмірі була досягнута домовленість про переправлення через державний кордон.

В. Обставини, що характеризують осіб, яких незаконно переправляють через кордон.

1. Прізвище, ім'я, вік, наявність певного громадянства або відсутність останнього та інші демографічні відомості.

2. Легально чи нелегально вони проживають або перебувають в Україні, яким шляхом потрапили до неї та з якою метою.

3. З якою метою вони вирішили переправитися через державний кордон України, до якої країни і чому обрали незаконний шлях перетинання кордону.

4. Які документи, речі, цінності і гроші мали з собою.

Г. Обставини, що характеризують спосіб установлення зв'язку між злочинцями і особами, які переправляються через державний кордон.

1. Як були встановлені зв'язки злочинця з особою, яка мала намір переправитися через державний кордон України.

2. Яким чином особи, які мали намір незаконно переправитися через кордон, познайомилися з певними особами, котрі згодилися й організували таке переправлення.

3. На яких умовах були погоджені дії, пов'язані з незаконним переправленням конкретних осіб через державний кордон України.

Запропоноване коло обставин, які необхідно встановити у справах про незаконне переправлення через державний кордон України, базується на вимогах ст. 64 КПК України, на ознаках складу даного злочину, що передбачені ст. 332 КК України, а також на особливостях процесу доказування. Установлення зазначених обставин є кінцевим завданням із розкриття незаконного переправлення через державний кордон України, тому такі обставини є важливим елементом методики розслідування зазначеного виду злочинів.

Література

1. Колесниченко А. Н. Принципы методики расследования преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза. — К., 1979. — Вып. 18. — С. 66.
2. Криминалистика / Под ред. В. А. Образцова. — М.: Юристъ, 1999. — С. 587.
3. Селиванов Н. А. Советская криминалистика: система понятий. — М.: Юрид. лит., 1982. — С. 112, 121.
4. Танасевич В. Г. Значение криминалистической характеристики преступлений и следственных ситуаций для методики расследования преступлений // Актуальные проблемы советской криминалистки. — М., 1980. — С. 84.
5. Тищенко В. В. Корыстно-насильственные преступления: криминалистический анализ. — О.: Юрид. л-ра, 2002. — С. 212.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред. С. С. Яценко. — К.: А.С.К., 2005. — С. 667.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 3 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — К.: Каннон, 2001. — С. 834.

УДК 343.98:343.23

О. В. Баланюк

ПІДГОТОВКА ДО ЗЛОЧИНУ: ПОНЯТТЯ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ

У криміналістичній літературі надається важливе значення вивченню способу злочину. Це пов'язано з тим, що вивчення і пізнання способу злочину є серйозним складовим елементом теорії та практики розкриття і розслідування злочинів.

Спосіб злочину є міжгалузевим поняттям ряду юридичних наук, кожна з яких вивчає його відповідно до свого функціонального призначення. У криміналістичному аспекті головне у вивченні злочину — не кінцевий результат, а процес досягнення мети, механізм її досягнення. Спосіб злочину розглядається в криміналістиці як джерело інформації про закономірності виникнення доказів, що використовується для розроблення засобів і методів розкриття і розслідування злочинів.

На значення даних про спосіб злочину для розкриття злочинів було вказано в криміналістичній літературі ще в 20–30-ті роки [1, 185; 2, 46–47]. Надалі